

พิธีกรรมการทำขวัญนาเกลือ : กรณีศึกษาชุมชนบ้านป่าแดง อำเภอบำเหน็จ จังหวัดจันทบุรี
Salt Farming Ritual Ceremony : A Case Study of Ban Pa Daeng Community Tha
Mai District Chanthaburi Province.

วุฒินันท์ สุพร¹
ทิพวรรณ จันทวงษ์²
สิริยา มะลิวัลย์³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่อ และพิธีกรรมเกี่ยวกับการทำขวัญนาเกลือ ของชุมชนบ้านป่าแดง อำเภอบำเหน็จ จังหวัดจันทบุรี การศึกษาพิธีกรรมการทำขวัญนาเกลือในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสังเกต การสัมภาษณ์ และการบันทึก นำเสนอผลการศึกษาแบบการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ศึกษาข้อมูลจากชาวบ้านในพื้นที่ชุมชนบ้านป่าแดง อำเภอบำเหน็จ จังหวัดจันทบุรี ที่ประกอบอาชีพทำนาเกลือ และเป็นปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ในเรื่องพิธีกรรมการทำขวัญนาเกลือเป็นอย่างดี

ผลการวิจัยพบว่าความเชื่อและพิธีกรรมการทำขวัญนาเกลือ ของชุมชนบ้านป่าแดง อำเภอบำเหน็จ จังหวัดจันทบุรี เป็นพิธีกรรมที่สืบทอดกันมาจากรบรรพบุรุษตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพการทำนาเกลือจะต้องทำพิธีทำขวัญนาเกลือ หรือไหว้ศาลนาเกลือเมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวผลผลิตของทุกปี เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว และการประกอบพิธีกรรมยังมีความเชื่อว่าเป็นการไหว้บูชา พระแม่ธรณีเทวดาที่ปกป้องรักษา นาเกลือ เป็นการสร้างขวัญกำลังใจและขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ช่วยปกป้องดูแลผืนนาเกลือส่งผลให้นาเกลือมีผลผลิตที่ดีรวมถึงเป็นการไหว้บูชาและขอพรตาพุกซึ่งชาวบ้านเชื่อว่าเป็นผู้ทำนาเกลือคนแรก ส่วนข้อห้ามเกี่ยวกับนาเกลือพบว่า มีข้อห้าม ดังนี้ 1) ห้ามการรบกวนบริเวณพื้นที่นาเกลือเพราะการทำนาเกลือต้องอาศัยแสงแดด และสภาพภูมิอากาศที่ดีหากมีคนกรรมาเข้าไปในบริเวณนาเกลือเชื่อกันว่าเป็นการลบหลู่จะเกิดฝนตกและทำให้ผลผลิตเสียหาย 2) ห้ามซื้อ-ขายเกลือหลังพระอาทิตย์ตกดินเพราะ มีความเชื่อว่าเป็นกุศโลบายของคนโบราณที่กลัวว่าหากมืดค่ำแล้วถ้ายังขายเกลือจะทำให้เหยียดสลักกับน้ำตาลหรือผงชูรสเพราะมีลักษณะคล้ายกัน

คำสำคัญ : พิธีกรรมการทำขวัญนาเกลือ

Abstract

The purpose of this research was to study the believing of salt farming in Padaeng community, Thamai Dstrict, Chantaburi province. This is qualitative research by using the observation, interview and recording as a process. The research results showed in the descriptive statistic. The samples were the people in Padaeng community, Thamai Dstrict, Chantaburi province who are salt farming farmer and the knowledgeable people in this community.

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

² นักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

³ นักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

The research results were as follows: Salt farming is the believing and the rite of Padaeng community, Thamai District, Chantaburi province that transitioning from generation to generation. Before farming the villagers will perform the ritual ceremony and in harvest season coming in each year, they will perform the ritual ceremony for the Earth goddess and the deities who protected their salt farm. This ritual perform is the morale to villager and also blessing the happiness to their family. Moreover they will perform the ritual ceremony for Ta-Puk who was the first salt farming farmer. The prohibitions of doing salt farming were 1) Do not use umbrella in salt farm area because they believe that it will disparage the god. 2) Do not sell and buy salt during the sunset time because from their believing, it made them confuse between salt and sugar.

Keyword : Salt Farming Ritual Ceremony

บทนำ

“นาเกลือ” เป็นภูมิปัญญาอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่สามารถนำเอาธรรมชาติมาดัดแปลงและนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่า การทำนาเกลือในประเทศไทยมีมานานหลายร้อยปี เพราะเกลือมีความสำคัญต่อชุมชนมาตั้งแต่สมัยโบราณ เกลือเป็นสิ่งจำเป็นในการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจระหว่างชุมชน เป็นอาชีพที่แสดงถึงภูมิปัญญาความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ การสังเกต และการพึ่งพาอาศัยธรรมชาติ ภูมิปัญญาเหล่านี้ได้ถูกถ่ายทอดจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลานโดยการบอกเล่าและถือปฏิบัติต่อ ๆ กันมา การทำนาเกลือทุกครั้งชาวนาเกลือจะมีการปฏิบัติตามขั้นตอนตามที่ได้สืบทอดกันมา ทั้งนี้เพื่อเป็นสิริมงคลและเป็นขวัญกำลังใจแก่ ชาวนาเกลือ สิ่งแรกที่ต้องทำคือ การเตรียมพื้นที่หรือปรับปรุงพื้นที่ทำนาเกลือ เช่น ยกคันนา ขุดลอกลำรางที่เริ่มต้นเขื่อนรวมไปถึงบดอัดท้องกระตนาเกลือ เมื่อเตรียมพื้นที่เรียบร้อยแล้ว จึงเริ่มเข้าสู่พิธีกรรมและความเชื่อที่เรียกว่า “พิธีทำขวัญนาเกลือ”

การทำขวัญนาเกลือ เป็นพิธีกรรมที่เกิดขึ้นจากความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อให้เกิดสิริมงคลในการทำนาเกลือทำให้เกลือได้ราคาดีและไม่อุบสรรค ช่วงเวลาในการทำพิธีจะเริ่มกระทำเมื่อน้ำทะเลที่ตากไว้ในนาเกลือตกผลึกเม็ดเกลือมากขึ้น และเริ่มได้รับผลผลิตเป็นครั้งแรกจากนาเกลือ ก่อนร่อนหรือเมื่อร่อนครั้งแรก (การร่อนคือการชักลากเม็ดเกลือมากองสุมเป็นลูก ๆ คล้ายกับภูเขา ก่อนเข้ายังเก็บเกลือ) จึงถือเป็นหลักปฏิบัติซึ่งเชื่อว่า จะก่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลและความมั่นคงในการดำเนินชีวิตกับการประกอบอาชีพ ทำนาเกลือ ชาวนาเกลือจึงยึดมั่นในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอยู่ ได้แก่ เจ้าที่เจ้าทาง และเทพดา จึงมีพิธีบวงสรวงหรือเป็นการบูชาผู้พิทักษ์นาเกลือ (คล้ายกับการบูชาพระแม่ธรณีในนาข้าว) และถือเป็นการบูชาพระวายุ พระแม่คงคา และพระแม่ธรณี เพราะเทวดาดังกล่าวมีส่วนเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับเกลือ เพราะมีความเชื่อว่าเทวดาเหล่านี้จะช่วยให้ลมที่ดี น้ำที่เค็มพื้นดินที่ดี เป็นการบูชาเพื่อขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยให้การทำนาเกลือได้ผลผลิตตามต้องการ และประสบผลสำเร็จในการทำนาเกลือในทุก ๆ ครั้ง (กรณี จำปาทอง, 2555 : 101 - 104)

ชุมชนบ้านป่าแดง อำเภอกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำและชายฝั่งทะเลมีความอุดมสมบูรณ์ในด้านทรัพยากรธรรมชาติ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม การประมง และทำนาเกลือ ผู้วิจัยพบว่าชาวบ้านในชุมชนป่าแดงยังคงผูกพันกับการทำนาเกลือ และมีความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คอยดูแลผืนนา การประกอบพิธีกรรมการทำขวัญนาเกลือมิได้กระทำกันบ่อยครั้ง ส่วนใหญ่จะทำช่วงต้นปีหรือการเก็บผลผลิตเกลือครั้งแรก ในปัจจุบันพิธีกรรมการทำขวัญนาเกลือค่อย ๆ ลดบทบาทลง เนื่องจากสาเหตุของค่าใช้จ่ายใน

การประกอบพิธีและการเปลี่ยนแปลงบริบททางสังคม ทำให้ความเชื่อและพิธีกรรมดังกล่าวเบาบางลง มีเพียงส่วนน้อยที่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ความเชื่อไว้ ดังนั้นการศึกษาพิธีกรรมการทำขวัญนาเกลือทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมการทำขวัญนาเกลือ ของชุมชนบ้านป่าแดง อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพิธีกรรมการทำขวัญนาเกลือ ของชุมชนบ้านป่าแดง อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับการทำขวัญนาเกลือ ของชุมชนบ้านป่าแดง อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง พิธีกรรมการทำขวัญนาเกลือ : กรณีศึกษาชุมชนบ้านป่าแดง อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งเน้นการศึกษาจากแหล่งข้อมูลภาคสนาม เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งมีขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การเลือกพื้นที่ศึกษา

พื้นที่การศึกษาและเก็บข้อมูล ผู้วิจัยเลือกศึกษาพื้นที่ชุมชนบ้านป่าแดง อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี ที่ยังคงประกอบอาชีพการทำนาเกลือและพิธีกรรมการทำขวัญนาเกลืออยู่ในปัจจุบัน

2. แหล่งข้อมูล

การศึกษาคครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลจากพิธีกรรมการทำขวัญนาเกลือของชาวบ้านป่าแดง อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี โดยการสัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับพิธีกรรมการทำขวัญนาเกลือ ประวัติความเป็นมา ความเชื่อ เครื่องประกอบพิธีกรรม การสืบทอดพิธีกรรม และข้อห้ามเกี่ยวกับการทำนาเกลือโดยบุคคลที่ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์ได้แก่ บุคคลที่เป็นผู้ประกอบพิธี และผู้ที่มีความรู้ในเรื่องพิธีกรรมการทำขวัญนาเกลือในชุมชนบ้านป่าแดง อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี จำนวน 3 คน ได้แก่

2.1.1 นายปรีชา นพคุณ อายุ 52 ปี

2.1.2 นางจรีน เจริญสุข อายุ 63 ปี

2.1.3 นายไพฑูรย์ บำรุงชาติ อายุ 57 ปี

3. วิธีการสำรวจข้อมูล

3.1. การสัมภาษณ์เชิงลึก

การสัมภาษณ์เชิงลึกของกลุ่มผู้ประกอบพิธี และผู้ที่มีความรู้ในเรื่องพิธีกรรมการทำขวัญนาเกลือในชุมชนบ้านป่าแดง อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี เพื่อสนทนาเกี่ยวกับพิธีกรรมการทำขวัญนาเกลือ ประวัติความเป็นมา ความเชื่อ เครื่องประกอบพิธีกรรม การสืบทอดพิธีกรรมการทำขวัญนาเกลือ และข้อห้ามเกี่ยวกับการทำนาเกลือ

3.2 กระบวนการรวบรวมข้อมูล

ลงพื้นที่สำรวจและการมีส่วนร่วมในการประกอบพิธีกรรมการทำขวัญนาเกลือของชุมชนบ้านป่าแดง อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี โดยเริ่มจากการสัมภาษณ์ผู้รู้ ผู้ประกอบพิธีกรรม

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก เพื่อสัมภาษณ์ผู้ประกอบพิธีกรรม และผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมการทำขวัญนาเกลือของชุมชนบ้านป่าแดง อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี

การวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูล

การศึกษาวิธีการทำขวัญนาเกลือในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการเก็บข้อมูลจากการสังเกต การสัมภาษณ์ การบันทึก และนำเสนอผลการศึกษาแบบการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic)

ผลการวิจัย

จากการศึกษา วิธีการทำขวัญนาเกลือ : กรณีศึกษาชุมชนบ้านป่าแดง อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี สามารถสรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้

1. พิธีกรรมการทำขวัญนาเกลือ ของชุมชนบ้านป่าแดง อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี

1.1 ประวัติความเป็นมาของพิธีกรรมการทำขวัญนาเกลือ

การทำขวัญนาเกลือเป็นพิธีกรรมที่สืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษ และเป็นความเชื่อที่ผูกพันกับชาวนาเกลือ จากการศึกษาศีธรรมการทำขวัญนาเกลือพบว่าสาเหตุที่มีพิธีกรรมนี้เกิดขึ้นจากความศรัทธาต่อตาฟูกที่ชาวนาเกลือให้ความเคารพสักการะเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีความเชื่อว่าตาฟูกคือผู้เริ่มทำนาเกลือเป็นคนแรกจึงได้รับยกย่องให้เป็นครูและตั้งศาลบูชาไว้ในพื้นที่นาเกลือเพื่อความเป็นสิริมงคล

จากการศึกษาประวัติความเป็นมาของพิธีกรรมการทำขวัญนาเกลือ พบว่า พิธีกรรมการทำขวัญนาเกลือมีวัตถุประสงค์และความสำคัญของพิธีกรรมคือเพื่อความอุดมสมบูรณ์ของผลผลิตและความเป็นสิริมงคลในการทำนาเกลือ ไม่ให้มีอุปสรรคต่าง ๆ ในการทำนาเกลือจึงถือเป็นหลักปฏิบัติซึ่งเชื่อว่าจะก่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลและประสบผลสำเร็จในการประกอบอาชีพทำนาเกลือ

1.2 วันเวลาและสถานที่ในการประกอบพิธีกรรมการทำขวัญนาเกลือ

วันเวลาในการประกอบพิธีกรรมทำขวัญนาเกลือของชุมชนบ้านป่าแดง อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี จะประกอบพิธีทำขวัญนาเกลือปีละ 1 ครั้ง ในช่วงเดือนธันวาคมของทุก ๆ ปี โดยจะประกอบพิธีในวันพฤหัสบดี เวลาโดยประมาณ 06.00 น. - 08.00 น.

สถานที่ที่ใช้ทำพิธีกรรมทำขวัญนาเกลือนั้นจะทำพิธีที่แท่นศาลนาเกลือจะตั้งอยู่บริเวณพื้นที่นาเกลือของชาวบ้าน แต่ละบ้านที่ประกอบอาชีพทำนาเกลือจะสร้างศาลนาเกลือไว้เคารพบูชาเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและพื้นที่นาเกลือ

1.3 อุปกรณ์ในการประกอบพิธีกรรมการทำขวัญนาเกลือ มีดังนี้

1.3.1 ธง (2 ขนาด) ขนาด 1 วา จำนวน 6 ธง สำหรับปักเสาหลักของศาล / ขนาดเล็กประมาณ 30 เซนติเมตร (จำนวนธงขึ้นอยู่กับจำนวนของนาเกลือแต่ละบ้านจะปักทั้งสี่มุมนาเกลือ)

1.3.2 เตรี็ด (หุ่นตัวแทนที่ทำจากไม้รูปร่างเหมือนคน)

1.3.3 ผ้าขาว / ผ้าแดง

1.3.4 รูป 9 ดอก

1.3.5 เทียน

1.4 เครื่องเซ่นไหว้ในพิธี มีดังนี้

1.4.1 ขนมต้มขาว / ขนมต้มแดง

1.4.2 ขนมเปียะ

1.4.3 ไข่ต้ม

1.4.4 ข้าวปากหม้อ

1.4.5 ผลไม้มงคล

1.4.6 น้ำเปล่า

1.4.7 พวงมาลัย

1.4.8 ขนมมงคล เช่น ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง ถ้วยฟู

1.5 ขั้นตอนในการประกอบพิธีทำขวัญนาเกลือ

การประกอบพิธีทำขวัญนาเกลือจะเริ่มทำช่วงเช้า 06.00 - 08.00 น. มีขั้นตอนในการประกอบพิธี ดังนี้

1.5.1 จัดเตรียมเครื่องเซ่นไหว้ที่ใช้ในการประกอบพิธี ทำความสะอาดศาล ช่อมแซมศาล และเปลี่ยนเครื่องนุ่งห่ม (ผ้าขาว ผ้าแดง) ให้เรียบร้อย

1.5.2 นำธูปกรอบศาลทั้ง 6 เสา ด้านซ้าย 3 ธูป และด้านขวา 3 ธูป

1.5.3 นำเครื่องเซ่นไหว้ขึ้นตั้งบนศาล จุดธูปจำนวน 9 ดอก กล่าวคำบูชาตั้งนะโม 3 จบ และกล่าวคำอธิษฐานขอพรตามความปรารถนา

1.5.4 นำธูปเล็กที่เตรียมไว้ไปปักรอบ ๆ นาเกลือ (ธูปเล็กนั้นจะใช้น้อยขึ้นอยู่กับจำนวนนาเกลือของแต่ละบุคคล) ปักส้มของนาเกลือ จากนั้นผู้ประกอบพิธีกล่าวคำว่า “กลางวันปั้น กลางคืนเกวียน” หรืออาจจะกล่าวขอพรตามความปรารถนาของตนเพื่อเป็นการขอพรตาฟูก เทวดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ช่วยดูแลผืนนาเกลือไม่ให้นาเกลือเกิดรอยร้าวและขอให้ได้ผลผลิตที่ดีเป็นอันเสร็จพิธีกรรมทำขวัญนาเกลือ

1.6 บทสวดที่ใช้ในพิธี

เริ่มต้นด้วยการตั้งนะโม 3 จบ และกล่าวคำอธิษฐานขอพรตามที่ปรารถนา เช่น ขอให้การทำนาเกลือมีผลผลิตที่ดี ไม่มีอุปสรรคในการทำเกลือในทุก ๆ ครั้ง ขอตาฟูก เทวดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ดูแลผืนนาไม่ให้น้ำในนารั่วไหล เป็นต้น คำกล่าวบูชาไม่มีคำกล่าวทำขวัญที่แน่นอน ส่วนใหญ่จะขอพรเพื่อให้เกิดสิริมงคลต่อตนเอง ครอบครัวและการประกอบอาชีพการทำนาเกลือ เมื่อกล่าวคำอธิษฐานขอพรเสร็จปักธูปในกระถางที่เตรียมไว้รอจนธูปหมดแล้วจึงกล่าวคำลานาของที่ถวาย เช่น ผลไม้ ขนมไปรับประทาน เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว

1.7 พิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง

นอกจากพิธีทำขวัญนาเกลือยังมีพิธีไหว้เจ้าที่เจ้าทาง เป็นพิธีที่ทำหลังจากเก็บเกลือเรียบร้อยแล้ว ได้จำหน่ายเป็นครั้งแรก พิธีนี้ทำเพื่อเป็นการตอบแทนและขอบคุณต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนนับถือ วันเวลาในการประกอบพิธีจะเลือกวันที่เป็นมงคล คือวันพฤหัสบดี เครื่องเซ่นไหว้จะเป็นของคาวของหวานมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความศรัทธาของแต่ละครอบครัว พิธีกรรมจะต่างกับพิธีทำขวัญนาเกลือ คือ เครื่องเซ่นไหว้จะมีเครื่องต้มมันมาเซ่น เหล้า และบุหรีเป็นของเซ่นไหว้ด้วย

1.8 การเปลี่ยนแปลงการประกอบพิธีทำขวัญนาเกลือจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

จากการศึกษาพบว่า พิธีในอดีตและปัจจุบันจะแตกต่างกัน ในอดีตการประกอบพิธีกรรม การตั้งศาล บทสวด วันเวลา และเครื่องเซ่นไหว้จะทำพร้อมกันกัน ในปัจจุบันการประกอบพิธีกรรมเน้นความสะดวกเรียบง่าย รวมไปถึงเศรษฐกิจในปัจจุบันส่งผลต่อเรื่องค่าใช้จ่ายในการจัดหาเครื่องเซ่นไหว้ ชาวบ้านจึงลดค่าใช้จ่ายในส่วนลงตามสมควร

2. ความเชื่อในพิธีกรรมการทำขวัญนาเกลือ ของชุมชนบ้านป่าแดง อำเภอกาฬสินธุ์ จังหวัดจันทบุรี

จากการศึกษาพบว่าความเชื่อเรื่องการทำขวัญนาเกลือของชาวบ้านในชุมชนบ้านป่าแดง อำเภอกาฬสินธุ์ จังหวัดจันทบุรี ดังนี้

2.1 ความเชื่อในพิธีการทำขวัญนาเกลือ มี 2 ประเด็น ดังนี้

2.1.1 ชาวนาเกลือเชื่อว่านาเกลือมีเทวดาหรือสิ่งศักดิ์คอยปกปักรักษาดูแลผืนนาเกลือให้มีความอุดมสมบูรณ์อยู่เสมอ ช่วยลดบันดาลไม่ให้เกิดอุปสรรคต่าง ๆ การแสดงความเคารพจึงเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้ตนเองและครอบครัวในการประกอบอาชีพการทำนาเกลือ

2.1.2 ชาวนาเกลือเชื่อว่าพิธีทำขวัญนาเกลือเป็นพิธีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษทำขึ้นเพื่อเป็นการสักการะตาพุกผู้ที่เป็นเสมือนครูที่มอบอาชีพการทำเกลือไว้ให้ และเป็นการทำพิธีเพื่อขอพรจากเทวดาสักดิ์สิทธิ์ที่คอยดูแลรักษาพื้นนาในบริเวณพื้นที่นั้น ๆ ให้ได้ผลผลิตที่ดีไม่มีอุปสรรคในการทำนาเกลือ

2.2 ความเชื่อเกี่ยวกับของเซ่นไหว้และอุปกรณ์ในพิธี

จากการศึกษาพบว่าเครื่องเซ่นไหว้ในพิธีทำขวัญนาเกลือนั้นแต่ละครัวเรือนจะจัดเตรียมเครื่องเซ่นไหว้แตกต่างกันไปตามกำลังศรัทธา สิ่งที่ชาวบ้านเลือกนำมาเซ่นไหว้นั้นล้วนแต่จะมีความหมายที่เป็นสิริมงคลแฝงอยู่เสมอ ดังนี้

2.2.1 ผลไม้ที่เป็นมงคล ได้แก่

ความหมายของผลไม้มงคลในความเชื่อของชาวบ้าน มีรายละเอียดดังนี้

2.2.1.1 กล้วย ชาวบ้านเชื่อว่า จะทำให้หน้าที่การงานราบรื่นไม่เกิดอุปสรรคและเป็นตัวแทนแห่งการขยายสาขากิจการทำให้มีบริวารมาก

2.2.1.2 ส้ม ชาวบ้านเชื่อว่า เป็นผลไม้ที่แสดงถึงความมั่งมี ร่ำรวยเงินทอง และทำให้เกิดความโชคดี

2.2.1.3 สับปะรด ชาวบ้านเชื่อว่า ทำกิจการสิ่งใดจะทำให้เกิดความรอบคอบรอบรู้ในสิ่งต่าง ๆ ดูแลกิจการงานได้ทั่วถึง และมีสายตากว้างไกล

2.2.2 อาหารหวาน ได้แก่

ความหมายของอาหารหวานในความเชื่อของชาวบ้าน มีรายละเอียดดังนี้

2.2.2.1 ขนมเม็ดขนุน หมายถึง ความเกื้อหนุนหนุนจื้อ ทำกิจการใดก็จะมีผู้คอยสนับสนุน

2.2.2.2 ขนมทองหยิบ ทองหยอด หมายถึง ความร่ำรวย ทรัพย์สินเงินทอง

2.2.2.3 ฝอยทอง หมายถึง เงินทองเข้ามาหลายทาง มีช่องทางทำมาหากินมากมาย

2.2.2.4 ขนมต้มขาว ขนมต้มแดง ชาวบ้านเชื่อว่า การทำกิจการงานต่าง ๆ จะทำให้ประสบผลสำเร็จ ไม่มีอุปสรรคมาขัดขวาง

2.2.3 อาหารคาว ได้แก่

ความหมายของอาหารคาวในความเชื่อของชาวบ้าน มีรายละเอียดดังนี้

2.2.3.1 ข้าวปากหม้อคือ ข้าวที่หุงใหม่และตักเอาเฉพาะส่วนบน หมายถึงเป็นการให้เกียรติและเป็นการเริ่มต้นสิ่งใหม่ที่ดียิ่ง

2.2.3.2 ไข่ต้ม หมายถึง ความเจริญรุ่งเรือง

2.2.4 อุปกรณ์ในการประกอบพิธี ได้แก่

2.2.4.1 ธงกระดาษ (ปักสีมุนาเกลือ) ชาวบ้านเชื่อว่าเหตุที่ต้องปักธงทั้งสีมุนนั้นเพื่อเป็นการดูทิศทางของลม

2.2.4.2 เหวียด (หุ่นตัวแทนที่ทำจากไม้รูปร่างเหมือนคน) ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นตัวแทนของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เมื่อทำพิธีจะนำมาทำความสะอาดเปลี่ยนผ้านุ่งใหม่และนำไปวางไว้บนศาลขณะประกอบพิธีกรรมการทำขวัญนาเกลือ

2.3 ข้อห้าม

จากการความเชื่อและข้อห้ามเกี่ยวกับพิธีกรรมการทำขวัญนาเกลือของชุมชนบ้านป่าแดง อำเภอกำแพง จังหวัดจันทบุรี สรุปได้ดังนี้

1. ห้ามกางร่มในบริเวณพื้นที่นาเกลือเพราะมีความเชื่อว่านาเกลือเป็นพื้นที่ที่ต้องการแสงแดดเพื่อให้เกลือตกผลึกและได้ผลผลิตที่ดี แต่ถ้าหากมีใครที่กางร่มลงไปจะทำให้เกิดฝนตก และส่งผลให้ผลผลิตเสียหายไม่สามารถเก็บผลผลิตได้
2. ห้ามซื้อ – ขายเกลือหลังพระอาทิตย์ตกดิน มีเชื่อว่าเป็นเพียงกุศโลบายของคนโบราณหากซื้อหรือขายเกลือตอนมืดจะทำให้หยิบผิดเพราะเกลือมีลักษณะคล้ายน้ำตาลหรือซอสาอาจทำให้เกิดความเสียหายได้อีกทั้งเกลือยังเป็นของมีค่าและหายากในสมัยโบราณ

อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาพิธีกรรมและความเชื่อในพิธีกรรมการทำขวัญนาเกลือผู้วิจัยได้ศึกษาถึงการทำนาเกลือว่ามีขั้นตอนและวิธีการทำนาเกลือซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภรณ์ จำปาทอง (2555) เรื่อง คุณค่าและความสำคัญของภูมิทัศน์วัฒนธรรมนาเกลือ : กรณีศึกษาบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ได้ศึกษาขั้นตอนการทำนาเกลือและกรรมวิธีการทำเกลืออีกทั้งยังกล่าวถึงการทำขวัญนาเกลือไว้ว่าเป็นพิธีกรรมที่เกิดขึ้นจากความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และได้อธิบายถึงช่วงเวลาและสิ่งที่ใช้ในพิธีกรรมการทำขวัญนาเกลือ เช่น อุปกรณ์ในการประกอบพิธีกรรม และเครื่องเซ่นไหว้ต่างๆ รวมทั้งสอดคล้องกับวิจัยของ อุมารินทร์ ตูลารักษ์ (2550) เรื่องวรรณศิลป์และสหบทในบททำขวัญเรือของชาวไทยภาคใต้ ที่ได้กล่าวถึงการทำขวัญไว้ว่าเป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งที่ผู้กระทำประสงค์ให้บรรลุลผลในการสร้างกำลังใจนั้นคือการเรียกขวัญ เพื่อเป็นการต่อสู้กับอุปสรรค ทั้งอุปสรรคในด้านการดำเนินชีวิต และอุปสรรคในการทำงาน

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ทำให้เข้าใจในเรื่องของการทำขวัญนาเกลือทั้งในด้านพิธีกรรมและด้านความเชื่อซึ่งเป็นพิธีกรรมที่สำคัญและเป็นกิจกรรมที่อยู่คู่กับวิถีชีวิตคนในของชุมชนที่ทำนาเกลือ นับว่าเป็นพิธีกรรมที่สืบทอดกันมาจากอดีตที่ยังไม่เลือนหายและยังคงอยู่จนถึงปัจจุบัน

ผลการศึกษาอธิบายได้ว่า พิธีกรรมการทำขวัญนาเกลือเชื่อกันว่าเป็นการไหว้บูชาเพื่อตอบแทนพระแม่ธรณี เทวดาที่ปกป้องรักษาผืนนา และเป็นการสร้างขวัญกำลังใจ รวมไปถึงเป็นการขอพรให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยปกป้องดูแลผืนนาเกลือให้การทำนาเกลือมีผลผลิตที่ดี ซึ่งวัฒนธรรมเช่นนี้มีการสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยโบราณโดยจะประกอบพิธีทุกปีในช่วงที่เก็บเกี่ยวผลผลิตเกลือครั้งแรก ในการประกอบพิธีทำขวัญนาเกลือมีขั้นตอนที่ละเอียดถูกขยำในการประกอบพิธีนั้นคือช่วงเช้าของวันพฤหัสบดี โดยจะมีการเตรียมสถานที่ อุปกรณ์ในการประกอบพิธีและเครื่องเซ่นไหว้ เมื่อเสร็จขั้นตอนดังกล่าวก็จะนำธงไปปักตามหัวนาทั้งสี่มุมทุกผืนนาจึงเป็นอันเสร็จพิธีไหว้ศาลนาเกลือ และที่สำคัญคือพิธีทำขวัญนาเกลือแสดงถึงการเคารพนับถือในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเจ้าที่เจ้าทางที่คอยปกป้องรักษาผืนนา รวมไปถึงการไหว้บูชาตาผูกเพื่อช่วยส่งเสริมให้มีผลผลิตที่ดีขึ้นและยังมีความเชื่ออีกว่าหากเข้านาเกลือห้ามกางร่ม เพราะชาวบ้านเชื่อว่านาเกลือต้องอาศัยแสงแดดเพื่อให้ได้ผลผลิตเกลือที่ดี หากมีคนกางร่มเข้าไปในนาเกลือเชื่อกันว่าเป็นการลบหลู่จะทำให้ฝนตกจนเกลือเสียหายและไม่สามารถเก็บเกลือได้ ความเชื่อดังกล่าวจึงเป็นเหมือนเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของชุมชนบ้านป่าแดง อำเภอกำแพง จังหวัดจันทบุรี ที่ยึดถือกันมายาวนาน

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาศึกษาค้นคว้า พิธีกรรมการทำขวัญนาเกลือ : กรณีศึกษาชุมชนบ้านป่าแดง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดจันทบุรี ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาในเรื่องความเชื่อและพิธีกรรมการทำขวัญนาเกลือ และเป็นแนวทางสำหรับผู้สนใจศึกษาพิธีกรรมการทำขวัญนาเกลือในท้องถิ่นอื่น ๆ เพื่อให้เห็นถึงลักษณะของพิธีกรรมว่าเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

บรรณานุกรม

- จริน เจริญสุข. (สัมภาษณ์). ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมการทำขวัญนาเกลือ. บ้านเลขที่ 51 เทศบาลสาย7 ตำบลท่าใหม่ อำเภอบางใหญ่ จังหวัดจันทบุรี. 7 กุมภาพันธ์ 2561.
- ณรงค์ เล็งประชา. (2539). พื้นฐานของวัฒนธรรมไทย. (ม.ป.ท.) : สถาบันราชภัฏเทพสตรี ลพบุรี.
- ณัย ไชยโยธา. (2538). ลัทธิ ศาสนา และระบบความเชื่อ กับประเพณีนิยมในท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : โอ. เอส. พริ้นติ้ง เฮาส์.
- นิชา เตชะบุญ. (2553). พลวัตนาเกลือ ตำบลบ้านบ่อ อำเภอมะนัง จังหวัดสมุทรสาคร. ปริญญาโท ศศ.บ. สาขาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยศิลปากร. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : ฐานข้อมูลงานวิจัย (thailis). 16 กุมภาพันธ์ 2561.
- ปรีชา นพคุณ. (สัมภาษณ์). ผู้ประกอบพิธี. บ้านเลขที่ 22/2 ซอย 4 ตำบลท่าใหม่ อำเภอบางใหญ่ จังหวัดจันทบุรี. 7 กุมภาพันธ์ 2561.
- พวงผกา ประเสริฐศิลป์. (2542). ประเพณีไทยกับการเปลี่ยนแปลงตามกระแสวัฒนธรรมโลก. (ม.ป.ท.) : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- ไพฑูริย์ บำรุงชาติ. (สัมภาษณ์). ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมการทำขวัญนาเกลือ. บ้านเลขที่ 21 เทศบาลสาย7 ตำบลท่าใหม่ อำเภอบางใหญ่ จังหวัดจันทบุรี. 7 กุมภาพันธ์ 2561.
- ภรณ์ จำปาทอง. (2555). คุณค่าและความสำคัญของภูมิทัศน์วัฒนธรรมนาเกลือ : กรณีศึกษาบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี. ปริญญาโทสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสถาปัตยกรรม (ออนไลน์). แหล่งที่มา : ฐานข้อมูลงานวิจัย (thailis). 16 กุมภาพันธ์ 2561.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด.
- เรไร ไพรวรรณ. (2553). คติชนและภูมิปัญญาไทย. (ม.ท.พ.). : มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
- ลักขณา ศกุนะสิงห์. (2556). ความเชื่อและประเพณี : เกิด แต่งงาน ตาย. กรุงเทพฯ : พรวนเพรส (2002) จำกัด.
- สุภัทรา สุภาพ. (2542). สังคมและวัฒนธรรมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- สุภาพรณ ม่วงพรหม. (มปป.). เกลือสมุทร...ที่สมุทรสาคร. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.okmd.or.th/upload/pdf/Sea-salt-farming.pdf>. 16 กุมภาพันธ์.
- อนุชาติ ทองเกลี้ยง. (2553). การสืบสานประเพณีการทำขวัญข้าวขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อำเภอบางใหญ่ จังหวัดปัตตานี. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : ฐานข้อมูลงานวิจัย (Thailis). 16 กุมภาพันธ์ 2561.

อุมารินทร์ ตูลารักษ์. (2550). วรรณศิลป์และสหบทในบททำขวัญเรือของชาวไทยภาคใต้.

(ออนไลน์). แหล่งที่มา : ฐานข้อมูลงานวิจัย (Thailis). 16 กุมภาพันธ์ 2561.

เอี่ยม ทองดี. (2547). ควาย ข้าว พระ ผี พิธีกรรม ในกระบวนการพัฒนาชนบทไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
สหธรรมิกจำกัด.

Chanthaboon.NET. (4 มิถุนายน 2558). ข้อมูลทั่วไปอำเภอท่าใหม่. (ออนไลน์). แหล่งที่มา :
<http://www.chanthaboon.net>. 15 กุมภาพันธ์.

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
หลักการและเหตุผล	ก
วัตถุประสงค์ของการประชุม	ข
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	ข
ผู้ทรงคุณวุฒิประจำห้องนำเสนอผลงาน	ข
หน่วยงานที่รับผิดชอบ	ค
สถาบันร่วมจัดประชุมวิชาการ	ค
กำหนดการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 1 “พหุวิทยาการกับการศึกษาภาษา-วรรณกรรม”	ง
กำหนดการนำเสนอผลงานวิจัย	จ
บทความด้านภาษา	1
กลวิธีการรักษาหน้าในการตอบคำถามของบุคคลในวงการบันเทิงไทยจากรายการสามแซบ <i>สุมาลี พลขุนทรัพย์</i>	2
การศึกษาคำสแลงที่ปรากฏบนเฟซบุ๊ก <i>อลิศรา แก้วชนะเนตร, สุริยา คำกุนะ</i>	15
วัฒนธรรมและการใช้ภาษาเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชันในบริบทสังคม ที่ปรากฏในวรรณกรรมไทยและการใช้ จริงในปัจจุบันของภาคประชาสังคม จังหวัดนครราชสีมา <i>จิรัฐพร ไทยงเหลือม, พิมพ์พจี บรรจงปรุ, อารีย์ ศรีอำนาจ, วิมาน วรรณคำ</i>	21
การเปลี่ยนแปลงชนิดคำจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตสู่คำยืมภาษาไทย <i>ธวัชชัย ดุลยสุจริต</i>	32
วิธีวิทยาการจัดการการเรียนรู้ภาษาไทยโดยใช้แนวคิดบันได 5 ขั้น ของการพัฒนาผู้เรียนสู่มาตรฐานสากลใน ศตวรรษที่ 21 <i>โชคศิริภักดิ์ ธนเศรษฐวัฒน์</i>	38
การพัฒนาสื่อส่งเสริมการคิดเชื่อมโยงทางภาษาไทยด้วยร้อยกรองปริศนาพระหมี่ <i>ปาลิตา ผลประดับเพชร, ลินทรัพย์ ยืนยาว</i>	55
ผลสัมฤทธิ์ของทักษะการอ่านในนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6: กรณีศึกษาจากโรงเรียนบ้านดอนใหญ่ และ โรงเรียนอนุบาลลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ <i>ณภัทร เชาว์นวม, อุภาวัฒน์ นามศิริ</i>	68
การวิเคราะห์โครงสร้างประโยคภาษาอังกฤษที่ใช้ในการเขียนข่าวที่น่าที่ปรากฏในข่าวการศึกษาไทยใน หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ออนไลน์ <i>พิสุทธิพงศ์ เอ็นดู</i>	77
บทความด้านคติชนวิทยา	94
การสื่อความหมายคนพิการในนิทานของกลุ่มชาติพันธุ์ไท <i>สุดารัตน์ มาศวรรณ</i>	95
ชาวไทยเขมร : พหุวัฒนธรรมในบริบทสังคมไทย <i>ณรงค์ฤทธิ์ สุขสวัสดิ์</i>	104

ลำดับที่ 2 ห้องประชุมช่อพะยอม 3 (คติชนวิทยา)

ผู้วิพากษ์ รศ.ดร.สุภาพร คงศิริรัตน์ และ รศ.กฤษฎา ศรีธรรมมา

พิธีกรประจำห้อง อ.สุดารัตน์ มาศวรรณ

ลำดับ	บทความและผู้นำเสนอ
1	การสื่อความหมายคนพิการในนิทานของกลุ่มชาติพันธุ์ไท สุดารัตน์ มาศวรรณ
2	ชาวไทยเขมร : พหุวัฒนธรรมในบริบทสังคมไทย ณรงค์ฤทธิ์ สุขสวัสดิ์
3	พิธีกรรมการทำขวัญนาเกลือ : กรณีศึกษาชุมชนบ้านป่าแดง อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี วุฒินันท์ สุพร, ทิพวรรณ จันทพงษ์ และสิริยา มะลิวัลย์
4	เพลงลูกทุ่งสาวกับการประกอบสร้างความทันสมัย ปิยวรรณ กันทอง
5	ชาวซอง ว่าด้วยพิธีกรรมและความเชื่อในการแต่งงาน กรณีชุมชนวัฒนธรรมของ บ้านจันทเขลม จังหวัดจันทบุรี ณรงค์ฤทธิ์ สุขสวัสดิ์, ดาราวลี เฌียงเหนือ, ศิริภรณ์ สาธราลัย
6	การจัดทำทะเบียนวัตถุโบราณเพื่อจัดตั้งศูนย์เรียนรู้พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมในวัด อิสานทะเลเม่นชัย อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ พิพัฒน์ ประเสริฐสังข์, สันติภาพ ชำรัมย์, ยุพาวดี อาจหาญ, พิมพ์ภา ยอดนารี
7	แหล่งเกลือทุ่งกุลาร้องไห้ : ตำนาน พื้นที่นิเวศและการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม สมปอง มุลมณี

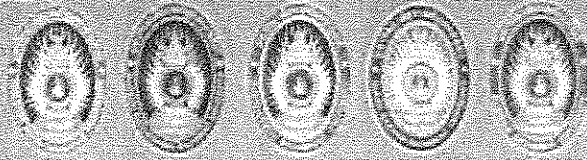
ลำดับที่ 3 ห้อง 360304 (วรรณกรรม)

ผู้วิพากษ์ ผศ.ดร.ราชันย์ นิลวรรณภา และ อ.ดร.ปพิชญา พรหมกันทา

พิธีกรประจำห้อง อ.วินัย แสงกล้า

ลำดับ	บทความและผู้นำเสนอ
1	การศึกษาอัตลักษณ์ถิ่นเหนือและอีสานผ่านวรรณกรรมเพลง อนันต์ ลากุล
2	หิมพานต์เสนาหา: ความเป็นอื่น ชนบท และความเป็นหญิง ในนวนิยายเรื่อง มาแต่หิมพานต์ อรรวรรณ ฤทธิ์ศรีธร
3	การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมเยาวชนของชัยภร แสงกระจ่าง อุภาวันณ์ นามศิริญ์
4	เทพเจ้ากรีก-โรมันและอินเดียที่มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ ประทุมเพชร แซ่อ่อง

PROCEEDINGS of
The 1st National Conference
Multidisciplinary and Studies in Language and Literature

รวมบทความฉบับเต็ม

การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๑

มหาวิทยาลัยการศึกษาศาสนา – วรรณกรรม

วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๑

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

